

L. LICHTVELD

beelding eenzijdig en daarom corrupt is. Gelijk bij het fotografisch portret steeds het geval blijkt.

De opgaaf van het menselijk portret is dus tweeledig. Eensdeels: de volledige differentiëring te leveren van het individu, uitdrukking te geven aan het „anders” dat hem van alle overigen onderscheidt, klaar voor ogen te brengen het wezenlijkste van zijn persoonlijkheid, waarbij implicite datgene wat hem aan zijn soort verbindt, — het algemeen-menselijke dus. Anderdeels: een uit de som van vele vluchtige indrukken opgebouwde „blijvende indruk” te schenken van de fysionomische karaktertrekken van het individu; derhalve meer dan een „oppervlakkige” gelijkenis, en dus veeleer een dieptebeeld dat aan de oppervlakte is blootgelegd, — een synthetisch beeld.

Dat dit geen fraaie illusie is, laat zich uit de natuur zelf bewijzen. In de „natuurlijke” gelaatstrekken van den mens ligt niet slechts zijn Heden gekenmerkt, maar ook zijn Verleden en Toekomst. Zijn uiterlijke gestalte is uitdrukking van een „persoonlijkheid”, dat is: van het Wordende dat de onbeweeglijke stof personeert, in beweging brengt, doordringt en bezielt. Dit wordende kan men zien als het tijdelijke, onophoudelijk verspringende eindpunt van een lijn, die de grafiek is van de functie „IK”, en die van het verleden uit geprojecteerd wordt naar een nog onkennelijke, maar reeds goeddeels gedetermineerde toekomst. Uit een zeldzaam weefsel van oneindig-veel van zulke lijnen kan men zich het gelaat, de wezenstrekken van elk gelaat, opgebouwd denken. Hoe meer van deze lijnen de portretkunstenaar weet te ontdekken en vast te leggen, des te dichter benadert hij het ideaal van de synthetische gelijkenis, des te meer is zijn portret als gelijkenis en *ondanks* de gelijkenis „ideaal”.

Hiermee is tevens het afwijkende aangegeven van de momentele indruk die wij van een gezicht ontvangen. Gelijkenis kan slechts beoordeeld worden, indien wij een gezicht „goed”, dat is: met heel de grafiek van zijn wordingslijnen, zijn tijd-ruimtelijke „levenslijnen” kennen. Maar voor ieder staat open de beoordeling van het „karakter” dat in een portret tot uitdrukking komt. Het goede portret spreekt voor zichzelf, los van de gelijkenis; het is zelfstandige persoonlijkheid geworden, geheel afgezien van de vooropgezette „af-beelding”. Vandaar dat ons zoveel portretten interesseren van mensen die wij volstrekt niet kennen, en van wier oorspronkelijk evenbeeld wij verder niets weten: een Antinoüs, een Elisabeth Bas, een Nofretete, een Gioconda.

III

Uit het voorafgaande volgt onmiddellijk, dat het moeilijkst te vervaardigen portret dat is